

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน โดยทำการศึกษาในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่งของจังหวัดชัยนาท ตามกรอบแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Action Research) ประกอบด้วยขั้นตอน 1) การมองชุมชน (Look; Community Assessment) 2) การคิดพิจารณาปัญหาของชุมชน (Think; Analyzing and Identify Community Problem) 3) การลงมือปฏิบัติ (Act; Develop Planning for Resolving Problems) และใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) จัดเตรียมกระบวนการ (Organizer) และทำการสื่อสาร (Communicator) กับชุมชน ในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ได้จากกระบวนการทั้งหมด ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. พื้นที่ศึกษา
2. วิธีการเลือกตัวแทนชุมชน
3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รายละเอียดของขั้นตอนการวิจัย เครื่องมือ

ที่ใช้ในการศึกษา การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

พื้นที่ศึกษา

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน หมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่ง จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น โดยต้องเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา กล่าวคือ ต้องเป็นพื้นที่ที่ประชาชนออกกำลังกายน้อย

มีปัญหาของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน

สำหรับวิธีการเลือกพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยทำการเลือกแบบเจาะจง ได้หมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่ง ในจังหวัดชัยนาท เป็นพื้นที่ศึกษา ซึ่งหมู่บ้านดังกล่าวมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ กล่าวคือ ประชาชนในหมู่บ้านที่ออกกำลังกาย มีจำนวนน้อย การดำเนินการส่งเสริม

การออกกำลังกายขาดการวางแผนงานที่เป็นรูปธรรม และขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างจริงจัง ในการดำเนินการส่งเสริมการออกกำลังกาย และเมื่อคัดเลือกพื้นที่แล้ว ผู้วิจัยได้เข้าศึกษาถึง ความเป็นไปได้ของการดำเนินการวิจัยในหมู่บ้าน และพบว่าผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน มีความยินดี ที่เข้าร่วมดำเนินการส่งเสริมการออกกำลังกาย ผู้วิจัยจึงได้ใช้หมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่ในการดำเนินการ วิจัย

วิธีการเลือกตัวแทนชุมชน

การวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกาย ของประชาชนครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ชุมชนร่วมกันกำหนดคุณลักษณะของตัวแทนชุมชน และทำการ คัดเลือกตัวแทนของชุมชนกันเองโดยผ่านการประชุม ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกต้องมีความ สัมผัสใจที่จะเข้าร่วมในการวิจัย โดยชุมชนได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก แบ่งออกเป็นกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มผู้ที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน ได้แก่เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถานีอนามัยประจำตำบล

กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน ในหมู่บ้าน ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งในด้านการได้รับประโยชน์ และเสียประโยชน์จากการดำเนินการ ส่งเสริมการออกกำลังกาย ครอบคลุมถึงบุคคลจากภาครัฐ องค์กรชุมชน และประชาชนในทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนชุมชนในการเข้าร่วมการวิจัยมีจำนวน 12 คน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การ บริหารส่วนตำบลประจำหมู่บ้าน 2 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 2 คน ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน 1 คน ตัวแทนประชาชนวัยผู้ใหญ่ 1 คน ตัวแทนวัยผู้สูงอายุ 1 คน และหัวหน้าสถานีอนามัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ก่อนดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นอย่างไม่เป็นทางการในเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2546 เพื่อเตรียมข้อมูลมาเขียนเค้าโครงวิทยานิพนธ์ สำหรับขั้นตอนการดำเนินการ วิจัย ผู้วิจัยได้นำวิธีการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Action Research) มาใช้ในกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกายของ ประชาชน โดยดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการ ก่อนการวิจัย

เป็นขั้นที่เตรียมความพร้อม ก่อนดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการส่งเสริมการออกกําลังกายของประชาชน ซึ่งผู้วิจัยได้เตรียมการ ดังนี้

1. เตรียมตัวด้านเนื้อหาวิชาจากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ทบทวนตำรา (มีรายละเอียดอยู่ในบทที่ 2) เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นการศึกษา วิธีการวิจัย แนวคำถาม เพื่อใช้ในการสนทนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เตรียมความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือที่ช่วยในการดำเนินการเก็บข้อมูล

3. ติดต่อประสานงานกับผู้นำของชุมชน เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเริ่มใช้วิธีการที่ยังไม่เป็นทางการกับผู้นำชุมชน และได้ดำเนินการขออนุมัติหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุญาตอย่างเป็นทางการในภายหลัง

4. ศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกําลังกาย โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานประจำปีของสถานีนามัย และจากรายงานผลข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีประเด็นและวิธีการรวบรวมข้อมูล ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปทางด้านกายภาพ ข้อมูลจำนวนประชากร การศึกษาของประชากร ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลสุขภาพสิ่งแวดล้อม ข้อมูลการ สาธารณูปโภค ข้อมูลภาวะสุขภาพของประชาชน ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานประจำปีงบประมาณ 2547 ของสถานีนามัย และจากข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล

4.2 ข้อมูลด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบด้วย ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การรวมกลุ่มของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน ทำการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ข้อมูลชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งในการสัมภาษณ์จะทำการเลือกประเด็นในการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องและสามารถให้ข้อมูลในแต่ละด้านได้ ดังนี้

4.2.1 ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดจากอดีตถึงปัจจุบัน ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้สูงอายุที่มีอายุมากที่สุดที่ในชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลได้จำนวน 5 คน ตัวแทนประชาชนวัยผู้ใหญ่ จำนวน 5 คน สัมภาษณ์จากผู้ใหญ่บ้าน และศึกษาข้อมูลจากเอกสารรายงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเพิ่มเติม

4.2.2 ข้อมูลความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนประชาชนวัยรุ่น จำนวน 5 คน วัยผู้ใหญ่จำนวน 10 คน วัยสูงอายุจำนวน 5 คน และจากเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย

4.2.3 ข้อมูลการรวมกลุ่มของคนในชุมชน และข้อมูลการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มกองทุนแก้ไขปัญหาคาความยากจน กลุ่มผู้ใช้น้ำประปา และกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์

5. ข้อมูลการออกกำลังกายของประชาชน ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชาชนที่มีอายุ 6 ปี ขึ้นไปในหมู่บ้านที่มีการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 30 นาทีในแต่ละวัน และออกกำลังกายอย่างน้อย 3 วันต่อสัปดาห์ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานของสถานีอนามัย

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการวิจัย

เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการต่อเนื่องจากขั้นตอนการเตรียมการ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของชุมชนตามกรอบแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Base Action Research) ซึ่งประกอบด้วยวงจรดำเนินการ 3 ระยะได้แก่

ระยะที่ 1 การมองชุมชน (Look; Community Assessment)

ระยะที่ 2 การคิดพิจารณาปัญหาของชุมชน (Think; Analyzing and Identify Community Problem)

ระยะที่ 3 การลงมือปฏิบัติ (Act; Develop Planning for Resolving Problems)

ซึ่งการดำเนินการทั้ง 3 ระยะ มีการดำเนินการอย่างเป็นวงจร และได้นำเทคนิค A-I-C มาสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในระยะเริ่มต้นของการพัฒนา จากนั้นตัวแทนกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามวงจรของการวิจัยปฏิบัติการ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จนกระทั่งสามารถดำเนินการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชนได้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชนกำหนดไว้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ดำเนินการระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนธันวาคม ซึ่งในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างและวิธีการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1 Look; Community Assessment

เป็นระยะที่ชุมชนได้ร่วมกันมองสถานการณ์ภายในชุมชน ใช้เวลาดำเนินการ 2 สัปดาห์ในเดือนสิงหาคม โดยทำการประเมินชุมชนจากฐานข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปที่ผู้วิจัยรวบรวมไว้ และร่วมกันประเมินสถานการณ์ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกาย ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. จากการสัมภาษณ์จากตัวแทนแต่ละหลังคาเรือน โดยมีผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 57 คน
2. โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มีผู้ร่วมสนทนา 1 กลุ่ม จำนวน 12 คน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลประจำหมู่บ้าน 2 คน ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุข 2 คน ตัวแทนสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน 1 คน ตัวแทนประชาชนวัยผู้ใหญ่ 1 คน ตัวแทนประชาชนวัยสูงอายุ 1 คน และหัวหน้าสถานีอนามัย และทำการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมจากตัวแทนประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมออกกำลังกายที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน ประกอบด้วยตัวแทนประชาชนวัยผู้ใหญ่ 4 คน วัยสูงอายุ 3 คน และวัยรุ่น 3 คน

ระยะที่ 2 Think; Analyzing and Identify Community Problem

เป็นระยะของการทำความเข้าใจสถานการณ์ในชุมชน กิจกรรมในระยะนี้คือการวิเคราะห์และระบุปัญหาเกี่ยวกับสถานการณ์การออกกำลังกาย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน ระยะนี้ได้นำกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control) ในขั้นตอน A: Appreciation มาใช้ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ทำให้ผู้มีส่วนได้เสียพบซึ่งในคุณค่า และยอมรับต่อความคิดของผู้มีส่วนได้เสียคนอื่น ๆ และร่วมกันสะท้อนสภาพปัญหาของชุมชน ตลอดจนร่วมกำหนดความฝันของกลุ่มที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาในชุมชน ขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย

A-1 ผู้มีส่วนได้เสียช่วยกันระดมความคิด ความรู้สึก เพื่อสะท้อนสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นอยู่ในด้านสถานการณ์การออกกำลังกายของประชาชน การส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน โดยมีการนำเสนอออกมาโดยการวาดภาพ วาดสัญลักษณ์ หรือสื่อความหมายวิธีอื่น ๆ แล้วนำมารวมเป็นความคิดของกลุ่ม สรุปออกมาเป็นภาพความคิดรวมของกลุ่ม

A-2 ผู้มีส่วนได้เสียระดมช่วยกันระดมความคิด ความฝัน ที่อยากจะให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนในการส่งเสริมให้ประชาชนมาออกกำลังกาย การนำเสนอใช้วิธีการวาดภาพ วาดสัญลักษณ์ หรือสื่อด้วยวิธีอื่น ๆ จากนั้นมีการนำเสนอ แล้วหล่อหลอมความฝันของทุกคนเป็นความฝันของกลุ่ม

การศึกษาในระยะที่ 2 นี้ใช้ระยะเวลาระหว่างเดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2547

ระยะที่ 3 Act; Develop Planning for Resolving problems แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1. เป็นระยะการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา (Planning)

ระยะนี้ใช้กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control) ในขั้นตอน I: Influence และ C: Control ซึ่งขั้นตอน I: Influence เป็นการนำความนึกฝันมาทำให้กลายเป็นความจริงโดยกำหนดเป็นแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน รวมทั้งร่วมกันตัดสินใจพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของ

แผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรม และขั้นตอน C: Control เป็นระยะของการนำแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรม มาให้ผู้มีส่วนได้เสียร่วมกันพิจารณาว่ามีบุคคล หน่วยงาน องค์กรใดในชุมชน หรือนอกชุมชน ที่มีความรู้ ความสามารถ ความถนัด หรือความพร้อมที่จะร่วมรับผิดชอบต่อแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรมนั้น ๆ โดยในขั้นตอนนี้ใช้เวลาศึกษาในช่วงเดือนกันยายน ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2547

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)

เป็นระยะของการปฏิบัติในโครงการตามที่มีผู้มีส่วนได้เสียได้จัดลำดับความสำคัญไว้เป็นลำดับแรก โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการ ตามข้อตกลงของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียได้ตกลงร่วมกันในเรื่องระยะเวลาของการดำเนินการของกิจกรรมการส่งเสริมการออกกกำลังกาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในระยะที่ 2 และ ระยะที่ 3 ใช้กลุ่มตัวอย่างเดียวกันโดยทั้ง 2 ระยะนี้ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม ถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก มีจำนวน 12 คน เป็นตัวแทนของผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกชุมชน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลประจำหมู่บ้าน 2 คน อาสาสมัครสาธารณสุข 2 คน ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน 1 คน ตัวแทนประชาชนวัยผู้ใหญ่ 1 คน ตัวแทนวัยผู้สูงอายุ 1 คน และหัวหน้าสถานีอนามัย

3. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน (Evaluation)

เป็นระยะของการดำเนินการติดตามการดำเนินงานตามแผนงาน/ โครงการ/ กิจกรรมและประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการออกกกำลังกายของผู้มีส่วนได้เสียในชุมชน ดำเนินการติดตามประเมินผลในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2548

ภายหลังการติดตามผลการดำเนินการส่งเสริมการออกกกำลังกาย โดยตัวแทนสมาชิกชุมชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมในการวิจัยนี้แล้ว พบว่ายังมีปัญหา หรืออุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายของโครงการ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการส่งเสริมการออกกกำลังกายตลอดระยะเวลา จนกว่าจะสามารถดำเนินการให้สำเร็จได้บรรลุเป้าหมายของโครงการ

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปผลการวิจัย

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ผ่านกระบวนการประเมินด้วยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกกำลังกายของประชาชน จนข้อมูลมีความอึดตัวและสมบูรณ์ และดำเนินการสรุปเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกกำลังกายของประชาชนหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่ง จังหวัดชัยนาท

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการดำเนินการวิจัย ทั้ง 3 ระยะ ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นแนวคำถามเบื้องต้นเท่านั้น และสามารถปรับเปลี่ยนได้ในขณะดำเนินการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากที่สุด ซึ่งใช้ในขั้นตอนการสำรวจและรวบรวมข้อมูลของชุมชน (ระยะ Look) ประกอบด้วยข้อคำถาม เบื้องต้น จำนวน 6 ข้อ ดังนี้

1.1 สถานการณ์การออกกำลังกายในปัจจุบันของประชาชนเป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

1.2 การจัดทำแผนงานหรือโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการออกกำลังกายในชุมชน

1.3 หน่วยงานใด องค์กรใด หรือมีบุคคลใดในชุมชน เป็นผู้สนับสนุนให้ประชาชนมาออกกำลังกาย

1.4 ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการออกกำลังกายในชุมชน ได้มาจากแหล่งใด มีการดำเนินการอย่างไร

1.5 ผลการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการออกกำลังกายในชุมชนเป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไร

1.6 ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการ กิจกรรมการออกกำลังกายมากน้อยเพียงใด มีส่วนร่วมอย่างไร

2. คู่มือการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation-Influence Control) ใช้ในขั้นตอนการคิดพิจารณา วิเคราะห์ปัญหา (ระยะ Think) และการลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหามุมชุมชน (ระยะ Act)

3. อุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล ขณะดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

3.1 ระยะการสำรวจข้อมูล และรวบรวมข้อมูลของชุมชน ใช้อุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องอัดเทป กล้องถ่ายรูป กระดาษ และดินสอ

3.2 ระยะการคิดพิจารณา วิเคราะห์ปัญหาและการลงมือปฏิบัติในการแก้ไขปัญหามุมชุมชน ซึ่งใช้กระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation Influence Control) ใช้อุปกรณ์ดังนี้

3.2.1 กล้องถ่ายรูป

3.2.2 กระดาษขาวขนาด A4 และกระดาษขาวแผ่นใหญ่

3.2.3 ปากกาเมจิก ดินสอสี

4. อุปกรณ์เสริมสำหรับการสนทนากลุ่ม และการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ เครื่องดื่ม ของขบเคี้ยว เพื่อจะช่วยให้บรรยากาศการสนทนาหรือการประชุมผ่อนคลายเป็นกันเอง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นแนวคำถามเบื้องต้นที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลาขณะเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สุด นำไปตรวจสอบกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา เพื่อตรวจสอบถึงความเข้าใจในลักษณะคำถาม จากนั้นนำมาปรับแก้ก่อนนำไปใช้

2. คู่มือการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation-Influence-Control) นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้เทคนิค จำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำเครื่องมือมาปรับแก้ให้มีความถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นบุคคลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล จริยธรรมของผู้วิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยจะต้องปฏิบัติ คือ ความซื่อสัตย์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่รวบรวมต้องตรงกับเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ต่าง ๆ และวิเคราะห์แปลความข้อมูลได้ตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงจากผู้ให้ข้อมูลในแต่ละปรากฏการณ์ ในช่วงเวลาที่ทำกรวิจัยมีการบันทึกข้อมูลตลอดระยะเวลา ตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินการวิจัยจนถึงสิ้นสุดการวิจัย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสังเกตโดยตรง (Direct Observation) เป็นการสังเกตโดยไม่ได้ควบคุมสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น คอยเฝ้าดูเหตุการณ์จากประสบการณ์ตรง เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ การสังเกตในขณะการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกต ในกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation -Influence- Control) และ การสังเกตในขั้นตอนการลงมือดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ กระทำเพื่อต้องการข้อมูลอย่างละเอียดลึกซึ้งเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลในประเด็นที่ศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากขึ้น

3. การบันทึกภาคสนาม (Field Notes) ผู้วิจัยจะเข้าไปในชุมชน และเข้าไปมีส่วนร่วมในการสังเกตการทํากิจกรรมของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อที่จะทำความเข้าใจไปถึงลักษณะของเหตุการณ์

ที่เกิดขึ้น เป็นการป้องกันการเกิดอคติในการเก็บข้อมูล และสามารถเข้าใจประเด็นสำคัญ ๆ ของข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

4. การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Review) ผู้วิจัยต้องมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้โดยการตรวจสอบจากบันทึกการประชุมต่าง ๆ ของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการวิจัย และนำข้อมูลที่ได้ สะท้อนกลับให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบยืนยันถึงความถูกต้อง รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบกับเอกสาร ตำรา หรืองานวิจัย ที่มีผู้ศึกษาไว้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งตรวจสอบกับผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ระยะ นี้ มีทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร การประกอบอาชีพ การศึกษาของประชากร รายได้ของประชากร และ การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังของประชากร ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา นำเสนอในรูปของจำนวน ร้อยละ และอัตรา

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ข้อมูลซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต ขณะสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์และสังเกตในชั้นการดำเนินการตามแผน และการดำเนินการติดตามประเมินผล การดำเนินงาน ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก การบันทึกเทป และหรือการบันทึกวิดีโอเทป ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย นำมาถอดเทป อ่านหลาย ๆ ครั้งเพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้

2.2 แยกประเภทและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลอย่างเป็นระบบ และละเอียดถี่ถ้วน โดยให้มีความชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

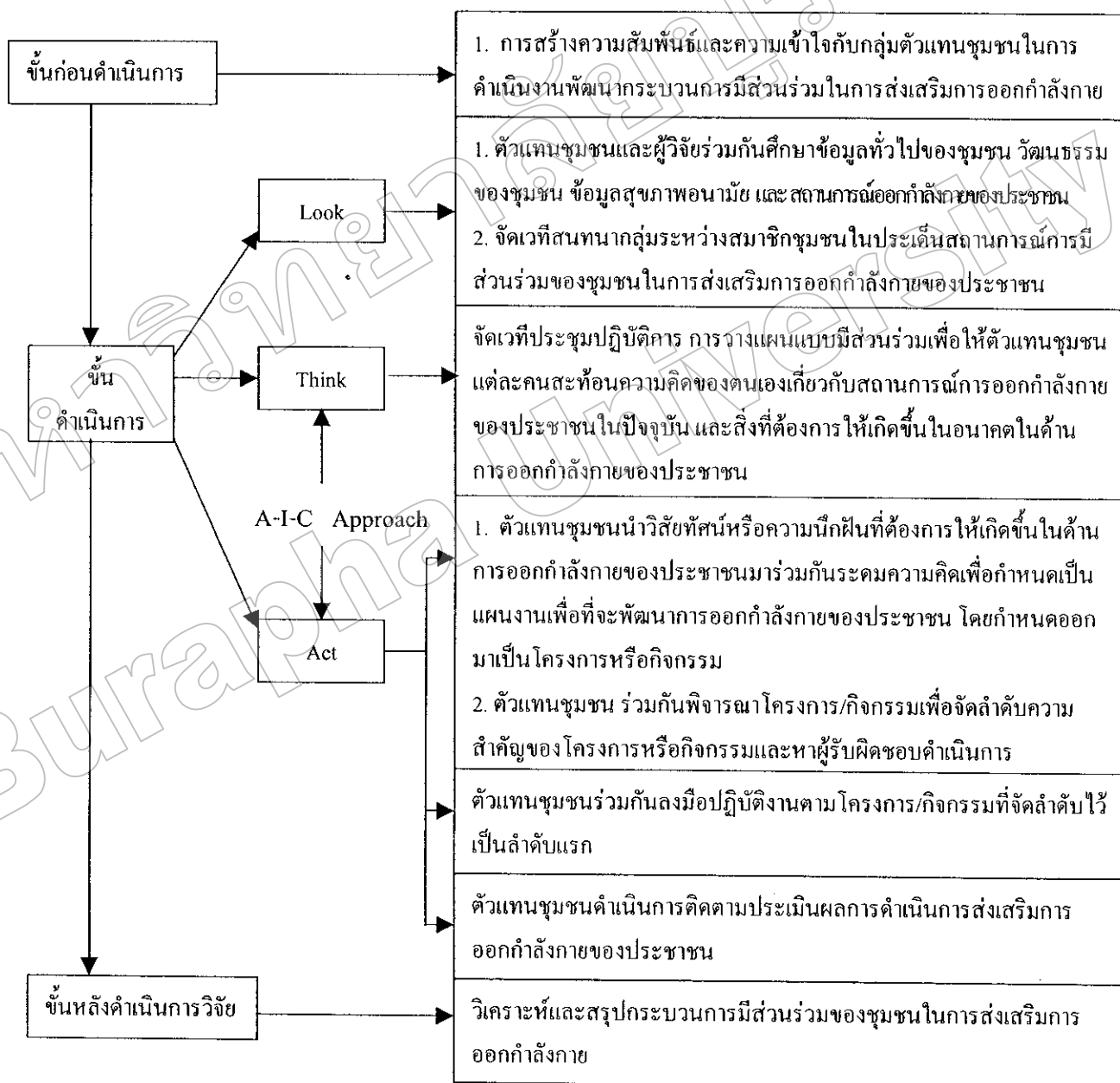
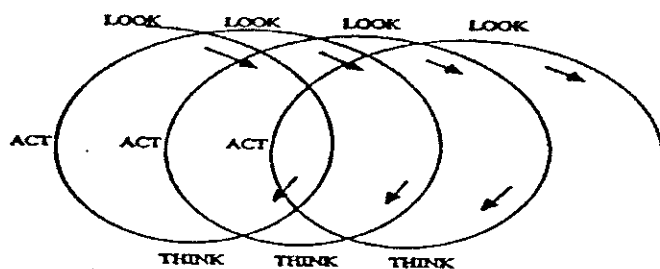
2.3 แปลความหมายของข้อมูล โดยอาศัยกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา ในรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย มาเป็นแนวทางในการสรุปสิ่งได้จากการศึกษา

2.4 วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกาย ในการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ระยะว่า มีใครเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินงานตามแผน และการติดตามผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรกับสมาชิกของชุมชน

2.5 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เพื่อสรุปว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชน ภายหลังการพัฒนา มีลักษณะเป็นอย่างไร

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Credibility) ในการวิจัยนี้ ทำการตรวจสอบโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน (Methodological Triangulation) โดยข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิค A-I-C และข้อมูลจากการประชุมกลุ่มทุกครั้งของตัวแทนสมาชิกชุมชน ทำการรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกของผู้วิจัยเอง ทำการบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเทป และให้ชุมชนทำการจดบันทึกเป็นรายงานการประชุมทุกครั้ง และเมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้งแล้ว ผู้วิจัยได้รับทบทวนและสรุปผลข้อมูลในทันที เพื่อป้องกันการเกิดอคติและความคลาดเคลื่อนของข้อมูลอันเนื่องมาจากระยะเวลาที่ผ่านไป และทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้กับข้อมูลจากการบันทึกเทป และจากบันทึกการประชุมโดยชุมชน และหลังจากสรุปผลข้อมูลได้ครบถ้วนถูกต้องตรงกันแล้ว ได้มีการตรวจสอบข้อมูลโดยผ่านการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของกลุ่มด้วย

ภาพที่ 2 แผนผังสรุปขั้นตอนการวิจัย